

ALTERNATIVES AL BILINGÜISME VALENCIA MERIDIONAL: A PROPÓSIT D'UNA PRE-ENQUESTA SOBRE LES VARIETATS LINGÜÍSTIQUES

Francesc GIMENO

*A mon pare, que mai no sabé
que jo l'entenia.*

1. INTRODUCCIÓ¹

Encara que els estudis sobre les actituds lingüístiques no s'hagin generalitzat en sociolingüística, és imprescindible la inclusió d'aquest tipus de treballs en els contextos multilingües. En general, s'ha definit l'actitud de moltes maneres, reflectint sovint les diverses posicions en el camp teòric, mentalistes o conductistes, i els distints interessos en l'objecte de la recerca. Inicialment, podem caracteritzar l'actitud com un model hipotètic directament relacionat amb el comportament públic o amb les respostes verbals a qualsevol conjunt d'estímuls.

Les posicions mentalista i conductista consideren l'actitud com una estructura componencial múltiple o unitària, respectivament. AGHEYISI i FISHMAN (1970, pàgs. 139 ss.) han resumit prou aquesta qüestió. Els postulats mentalistes assumeixen generalment els següents components: a) cognitiu, b) afectiu, i c) conatiu. Tanmateix, ROCKEACH li atribuï una estructura més complexa: l'actitud es compon primàriament d'un sistema de creences, i cada creença, al seu torn, consta d'un component cognitiu, afectiu i de comportament. Per la seva part, FISHBEIN fa una distinció entre l'actitud i la creença, afirmant que la primera té tan sols el factor afectiu, mentre que l'última conté els altres dos, el cognitiu i el conatiu. Així mateix qualifica el component múltiple com a immanejable en la pràctica, i denuncia la reducció comuna de tots tres al component afectiu, com a essència de les actituds.

Ara bé, tots els investigadors coincideixen a assenyalar que les actituds es conformen en l'experiència prèvia, i que no són momentànies, sinó relativament permanents. De la mateixa manera, és també prou general que les actituds guardin alguna relació amb l'acció o el com-

¹ Esmentar la quantiosa nòmina de col·laboradors (amics, col·legues i alumnes) seria interminable. Per a tots el meu agraïment i deute. Amb tot, he de fer públic reconeixement a E. Barrachina, E. Hernández, M. Oliver, Ll. Alpera i J. Colomina.

portament, bé com a predisposició a l'acció, bé com a aspecte especial del comportament mateix (cfr. LÓPEZ MORALES, 1979, pàgs. 109 ss.). Finalment, juntament amb l'estructura múltiple o unitària de l'actitud, COOPER i FISHMAN (1974, pàgs. 6 ss.) situen l'actitud en termes de l'objecte i de la situació, i entreveuen l'actitud envers una llengua, en general o particular (nivell o variant), envers l'actuació comunicativa, segons els àmbits i la situació social, o envers una llengua com a marca o símbol de grup.

1.1. El bilingüisme valencià pot parèixer relativament senzill. A les comarques del País Valencià hi ha ara dues comunitats lingüístiques, la catalanoparlant i la castellanoparlant, i si es vol ésser més explícit, quatre subgrups: monolingüe català, monolingüe castellà, i bilingüe, amb predomini del català o del castellà. En efecte, a primera vista, les variables remotes de la dualitat que presenta la comunitat valenciana són les dues llengües, catalana i castellana, i la primera consideració que ofereixen les poblacions mixtes és la seva caracterització a partir de les respectives comunitats monolingües.

Tanmateix, aquesta situació es troba sotmesa a una diferenciació funcional, que té uns antecedents històrics. El castellà, des de l'any 1707 (decret de Nova Planta), ha estat l'únic idioma oficial del País Valencià, malgrat que molt abans ja es donava una certa propensió voluntària envers el castellà entre els autòctons. En els nostres dies, el castellà és la llengua dominant, reforçada pel sistema institucional, Església, educació i mitjans de comunicació de masses. El valencià és la varietat dominada, relegada a una infrautilització en contextos informals o familiars, ja que li manca la deguda anuència dels grups socials de major prestigi. La situació bilingüe del País Valencià és, doncs, un conflicte diglòssic (v. FUSTER, 1962; ARACIL, 1966; MATEO, 1966; NINYOLÉS, 1972; PITARCH, 1972; ROS, 1978; FUSTER, 1981).

Recentment, amb l'afluència massiva d'immigrants als grans nuclis urbans, es podria suposar que la relació rural-urbana a la zona bilingüe ens marcaria la transició lingüística valenciano-castellana. En aquest cas, solament caldrien tres regles, respecte a l'elecció lingüística en la comunitat valenciana: a) a les zones rurals es pressuposa el valencià, b) a tots els actes públics, el castellà és obligat, i c) a la resta de les circumstàncies, no hi ha regla obligatòria. La situació és complexa per a unes coordenades aïllades de *diglossia* i *languages in contact* (v. GIMENO, 1981a, paràgrafs 2.3 i 3.3).

1.2. El País Valencià coneix, en general, dos *sociolectes*: valencià (vernacle) i castellà (*estàndard* i oficial). Sociolectes, i no llengües, perquè apareixen com a indicadors d'una variable cultural: absència o presència sòcio-cultural de la normalització lingüística. El valencià, com a varietat geogràfica i social de la llengua catalana, és un sociolecte (regional), relegat a la interacció no formal o familiar. Dins el sociolecte valencià observem uns *geolectes* subregionals i comarcals, els quals en la mesura que comporten l'estigma social, són també sociolectes (subregionals i comarcals).

Tradicionalment, per *valencià meridional* s'ha entés el valencià parlat

al sud del riu Xúquer. Cal dir que les comarques del sud del País Valencià engloben dues regions de parla valenciana, Xàtiva i Alacant, i una regió de parla castellana (murciana), *Orihuela* (v. PÉREZ CASADO *et al.*, 1980, pàgines 53 ss.). Per raons de proximitat geogràfica hem plantejat aquesta pre-enquesta dins les comarques del sud del País Valencià que comprenen l'actual província d'Alacant, amb plena consciència de la relativitat de la susdita opció. És a dir, en el present treball, la denominació de comarques del sud del País Valencià es refereix a totes tres regions, Alacant, Xàtiva (només l'Alcoià, el Comtat i la Marina Alta), i *Orihuela*.

Des d'una perspectiva sociolingüística propose la possibilitat d'aplicar el concepte de *comunitat de parla* al nostre context, per a definir d'alguna manera les comunitats menors del País Valencià, les quals es caracteritzen per la interacció primària i comuna dels seus membres (v. CALSAMIGLIA i TUSON, 1980, pàg. 22; GIMENO, 1979, pàgs. 135 s.). En aquest cas, el *repertori lingüístic* reuneix les actuacions comunicatives d'aquesta comunitat de parla, independentment del fet que s'utilitze la mateixa o distinta llengua. Concretament, el repertori lingüístic de la comunitat de parla valenciana meridional integraria les varietats socials i funcionals presents en les comarques del sud del País Valencià, és a dir, el sociolecte valencià i castellà.

Tots els parlants són bàsicament multilectals. Aquest postulat de la sociolingüística actual ens permet incloure el bilingüisme receptiu del sesquilingüe sota la denominació de bilingüe, i a més a més, superar la dificultat de delimitar el grau de competència d'una segona llengua. D'acord amb això, sostinc que dins la comunitat de parla valenciana meridional el monolingüisme català o castellà, en termes absoluts, és pràcticament inexistent o aïllat. Vull dir, en suma, que a partir dels darrers estudis sociolingüístics sobre la *variable rule*, resten obertes unes noves coordenades de treball (v. LABOV, 1970; CEDERGREN i SANKOFF, 1974; GIMENO, 1981b, paràgraf IV). No cal dir-ho, la meua postura propugna la superació epistemològica i la complementarietat o suplementarietat de tots tres models.

2. METODOLOGIA

L'objectiu general d'aquest treball és un estudi previ o *pre-enquesta*, i es proposa iniciar una primera aplicació de la teoria sociolingüística a la mesura i l'explicació del bilingüisme valencià meridional. El qüestionari d'actituds i de comportaments consta de quatre parts: capçalera, actituds lingüístiques, competència comunicativa i actuació bilingüe. Per raons òbvies, solament ofereixo els percentatges totals de les dades concernents a les actituds, i estableixo un desglossament per pobles. Així mateix dono algunes correlacions sobre les quatre variables independents: sexe, edat, classe social i origen.

La pre-enquesta ha estat realitzada a una mostra de 73 persones d'ambdós sexes, en entrevistes directes al carrer, seguint el procediment d'afixació proporcional a la grandària dels quatre indrets triats, com a representatius de les peculiaritats socials i lingüístiques més importants.

Suposa un marge de confiança del 95 per 100 i una estimació d'error del ± 5 per 100.

Com a nucli urbà valencià de més de 100.000 habitants, ha estat seleccionat Alacant i s'ha establert un nombre de 41 enquestats; com a nucli urbà castellà de 10.000 a 20.000 habitants, *Aspe*, amb un nombre de 17 informants; un nucli rural valencià de l'Alcoià, Penàguila, amb un nombre de 5 enquestats; i un nucli mariner valencià del Baix Vinalopó, Guardamar, amb un nombre de 10 informants. Així mateix, la mostra d'Alacant fou distribuïda d'acord amb l'estructura urbana centre-perifèria. La resta de variables independents (sexe, edat, estat, etc.) quedaren a l'atzar. Les susdites enquestes foren realitzades en març, abril i maig de 1978.

2.1. Les hipòtesis de treball que he plantejat són:

- 1) Caracterització de la comunitat de parla valenciana meridional com a situació de bilingüisme i diglòssia, a partir de la diferenciació social i funcional dels diversos sociolectes.
- 2) Operativitat d'una *competència comunicativa colectiva*² complexa que inclou els sociolectes dins l'únic repertori lingüístic de la comunitat de parla.
- 3) Existència d'una comunitat d'interessos comunicatius, o comunitat de parla, per damunt de les dues comunitats lingüístiques.

3. ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES

3.1. ¿Qui ha influït més en el fet que parle o entenga el valencià?:

1. Pares.
2. Veïns, amics i companys de feina.
3. Altres.
4. No responen.

Percentatges totals:

1. 47'9.
2. 24'7.
3. 13'7.
4. 13'7.

Percentatges per localitats:

	Alacant	<i>Aspe</i>	Guardamar	Penàguila
1.	48'8	11'8	80	100
2.	29'3	23'5	20	0
3.	9'8	35'2	0	0
4.	12'1	29'5	0	0

² La competència comunicativa colectiva representa el coneixement compartit de la *gramàtica* social, és a dir, d'un conjunt subjacent de regles, que s'apliquen a tots els aspectes del comportament bilingüe de la comunitat de parla (v. GIMENO, 1979, pp. 147 ss.).

Inicialment, destaca en els percentatges totals la gran influència que exerceixen els pares en l'aprenentatge del valencià (47'9 per 100), seguit dels veïns, amics i companys de feina (24'7 per 100). En efecte, el vernacle valencià apareix relegat a la transmissió familiar, i en menor mesura al cercle d'amics i veïns. D'aquesta manera, es suscita ostensiblement la diferència social i funcional del sociolecte valencià respecte a la institucionalització del sociolecte castellà, i caracteritza la comunitat de parla valenciana meridional com a situació de bilingüisme i diglòssia.

El desglossament per pobles ens ofereix les següents observacions: a) Penàguila (100 per 100) i Guardamar (80 per 100) presenten el major percentatge d'influència paterna en el domini del vernacle; b) Alacant dona un percentatge no menyspreable en l'ascendència de veïns, amics i companys de feina (29'3 per 100), i c) *Aspe* compta amb un bon nombre de casos (35'2 per 100) que indiquen altres subjectes, distints de pares i amics, com a influents en la comprensió del valencià, al·ludint el context bilingüe de la comunitat de parla.

3.2. ¿Es sent incòmode quan parla o quan sent parlar en:

1. Valencià?
2. Castellà?
3. ¿O és indiferent?

Percentatges totals:

1. 17'8.
2. 5'5.
3. 76'7.

Percentatges per localitats:

	Alacant	<i>Aspe</i>	Guardamar	Penàguila
1.	21'9	17'7	0	20
2.	7'4	0	0	20
3.	70'7	82'3	100	60

Es significatiu l'alt percentatge de familiaritat envers els sociolectes funcionals del repertori lingüístic de la comunitat de parla, valencià i castellà (76'7 per 100), la qual cosa reflecteix una competència comunicativa col·lectiva i suposa un intercanvi intersociolectal, o un diasistema complex amb variació interna (v. BERNARDÓ i RIEU, 1977, pàgs. 58 ss.; LAFONT, 1977).

Per localitats, i en la línia de la seua operativitat, trobem Guardamar (100 per 100) i *Aspe* (82'3 per 100), que dona una estimació prou transparent de la segona hipòtesi. Alacant (21'9 per 100) presenta la major quantitat de prejudicis urbans envers el vernacle.

3.3. ¿Creu que tots els qui viuen d'una manera estable en el País Valencià haurien de saber parlar el valencià?:

1. Sí.
2. No.
3. Indiferent.

Percentatges totals:

1. 54'6.
2. 17'8.
3. 27'4.

Percentatges per localitats:

	Alacant	Aspe	Guardamar	Penàguila
1.	43'9	76'5	50	80
2.	17'1	23'5	10	20
3.	39	0	40	0

Cal observar que més de la meitat dels enquestats manifesten actituds positives envers el coneixement del sociolecte valencià dins de la comunitat, afirmant la comunitat d'interessos comunicatius i culturals, o comunitat de parla, més enllà de les dues comunitats lingüístiques.

Per localitats, destaca l'alt percentatge d'actituds positives a *Aspe* (76'5 per 100), superat només per *Penàguila* (80 per 100); així mateix, figura a *Aspe* el major percentatge d'actituds negatives (23'5 per 100). A més es pot apreciar l'alt grau d'indiferència que hi ha a *Alacant* (39 per 100) i *Guardamar* (40 per 100), en funció del caràcter d'ambdós nuclis, «urbà» i fronterer, respectivament.

3.3.1. Correlacions amb la variable *sexe* (%):

	Sí	No	Indiferent
1. Homes	59'5	16'7	23'8
2. Dones	48'4	19'3	32'3

En aquest punt la major correlació entre l'actitud positiva i el sexe correspon als homes (59'5 per 100).

3.3.2. Correlacions amb la variable *classe socio-econòmica*³ (%):

	Sí	No	Indiferent
1. Mitjana-alta	33'3	33'3	33'4
2. Mitjana-baixa	52'7	16'4	30'9
3. Baixa	66'7	20	13'3

Troblem una eloqüent correspondència positiva amb la classe social baixa (66'7 per 100), d'acord amb les coordenades diglòssiques de la marginació social i funcional del vernacle.

³ Es tracta d'una variable que té en compte la professió, el grau d'instrucció i els ingressos anuals de la família (o en el seu defecte els signes externs, per exemple, casa pròpia o llogada, etc.).

3.3.3. Correlacions amb la variable *edat* (%):

	Sí	No	Indiferent
1. (15-30)	66'7	14'3	19
2. (30-45)	33'3	41'7	25
3. (45-60)	64	12	24
4. (>60)	40	13'3	46'7

La correlació positiva més alta apareix en la generació més jove, 15-30 (66'7 per 100), seguida de la generació de 45-60 anys (64 per 100). Entre el grau d'indiferència es pot esmentar el percentatge de la generació més madura, >60 (46'7 per 100).

3.3.4. Correlacions amb la variable *origen* (%):

	Sí	No	Indiferent
1. Autòctons	55'5	15'9	28'6
2. Immigrats ⁴	50	30	20

Com calia esperar, es posa en relleu l'actitud positiva i la indiferència amb el caràcter autòcton de l'informant de la comunitat de parla (55'5 per 100 i 28'6 per 100, respectivament).

3.4. ¿Com considera que es parle valencià en les situacions següents?:

En l'escola:

1. Convenient.
2. Indiferent.
3. Inconvenient.

En els actes oficials:

4. Convenient.
5. Indiferent.
6. Inconvenient.

En la ràdio, la televisió i la premsa:

7. Convenient.
8. Indiferent.
9. Inconvenient.

En la vida social:

10. Convenient.
11. Indiferent.
12. Inconvenient.
13. No contesta.

⁴ Hi ha diversos criteris per a definir la categoria social d'immigrat. Ací considero *immigrat* aquell que s'ha instal·lat a la comunitat de parla valenciana meridional, fa pocs dies, mesos o anys, provinent de la resta del País Valencià o de fora.

Percentatges totals:

1. 63.	4. 46'6.	7. 49'3.	10. 56'2.
2. 19'2.	5. 13'7.	8. 15'1.	11. 27'4.
3. 16'4.	6. 38'3.	9. 34'2.	12. 15.
			13. 1'4.

Percentatges per localitats:

	Alacant	Aspe	Guardamar	Penàguila
1.	51'2	82'3	70	80
2.	24'4	5'9	20	20
3.	24'4	5'9	10	0
4.	31'7	64'7	60	80
5.	17'1	0	20	20
6.	51'2	29'4	20	0
7.	34'1	64'7	60	100
8.	22	5'9	10	0
9.	43'9	23'5	30	0
10.	46'3	64'7	60	100
11.	36'6	11'8	30	0
12.	17'1	17'6	10	0
13.	0	5'9	0	0

Respecte als percentatges totals, la majoria de la mostra considera visiblement la conveniència de l'ús del sociolecte valencià en l'escola i en la vida social (63 per 100 i 56'2 per 100, respectivament). Tanmateix, els percentatges de conveniència i inconveniència en els actes oficials i en els mitjans de comunicació apareixen contradictòriament bastant similars (46'6 per 100 davant de 38'3 per 100 i 49'3 per 100 davant de 34'2 per 100, respectivament).

Per localitats, Alacant representa el major percentatge d'actitud negativa davant l'ús del valencià en les darreres situacions esmentades (51'2 per 100 i 43'9 per 100), que caracteritzarien les classes «urbanes». Altrament, Penàguila i *Aspe*, una vegada més, presenten el major grau d'actituds integratives envers el sociolecte valencià,⁵ en funció d'una comunitat d'interessos comunicatius i culturals (v. la taula anterior).

3.5. ¿Amb qui i a on li agrada més parlar o sentir parlar el valencià?:

1. Amb la família.
2. Amb els amics i companys de faena.
3. Amb altres.
4. Amb ningú.
5. No responen.

⁵ No observo una diferència notòria entre les actituds lingüístiques del nord i del sud de la frontera històrica Biar-Busot, encara que hi ha algunes característiques lingüístiques i històriques distintes. En aquest punt, sembla insuficient el tractament de la pre-enquesta. L'enquesta definitiva ho corregirà.

6. En la casa.
7. En el bar i en la faena.
8. En altres llocs.
9. Enlloc.
10. No responen.

Percentatges totals:

1. 52'1.	4. 13'7.	7. 9'6.	10. 12'3.
2. 15'1.	5. 12'3.	8. 8'2.	
3. 6'8.	6. 52'1.	9. 17'8.	

Percentatges per localitats:

	Alacant	Aspe	Guardamar	Penàguila
1.	43'9	41'2	80	100
2.	14'6	17'6	20	0
3.	4'9	17'6	0	0
4.	14'6	23'6	0	0
5.	22	0	0	0
6.	41'6	41'2	90	100
7.	7'3	17'6	10	0
8.	7'3	17'6	0	0
9.	21'9	23'6	0	0
10.	21'9	0	0	0

Finalment, dins els percentatges totals, la referència majoritària del sociolecte valencià a determinats àmbits (la família i menys l'amistat) i a situacions congruents (la casa) en denuncia la subordinació diglòssica (52'1 per 100, en ambdós casos). Per localitats, Penàguila (100 per 100, en tots dos) i Guardamar (80 per 100 i 90 per 100, respectivament) accentuen el caràcter marcadament primari del valencià en la vida del poble. *Aspe*, en general, ens ofereix una clara possibilitat d'operar amb una *competència comunicativa individual* passiva dins un repertori bilingüe; en efecte, la seua mostra dona els següents percentatges del grau de competència en els dos sociolectes: monolingüe castellà (5'9 per 100), sesquilingüe (82'3 per 100), i bilingüe (11'8 per 100).

4. REFLEXIONS FINALS

Aquesta pre-enquesta es proposa iniciar una primera aplicació de la teoria sociolingüística actual a la mesura i explicació del bilingüisme valencià. En particular, la investigació present descriu les actituds lingüístiques envers el sociolecte valencià, dins unes noves coordenades de treball. Per una banda, formulo unes hipòtesis deductives: diglòssia, competència comunicativa col·lectiva i individual, repertori lingüístic i comunitat de parla. Per una altra, trenco les filiacions lingüístiques tradicionals i sugereixo una anàlisi global dels membres d'una comunitat menor del País Valencià: les comarques del sud, amb plena consciència de la seva relati-

vitat i sense cap pretensió fora de l'estrictament metodològica. A més a més, la intenció última és conèixer i explicar la situació sociolingüística, com a primer pas de qualsevol normalització. Tot i amb això, no vaig més enllà del terreny de les hipòtesis.

El context comunicatiu de les comarques del sud del País Valencià —valencianoparlants i castellanoparlants— constitueix una comunitat de parla. El repertori lingüístic identifica la competència comunicativa col·lectiva complexa de la nostra comunitat, i n'integra les varietats lingüístiques: valencià i castellà. Els membres de la comunitat reflecteixen aquesta competència comunicativa col·lectiva i originen un *continuum* lingüístic, en el qual el sesquilingüisme planteja una dinàmica sociolingüística, no tinguda en compte fins ara. El valencià és el sociolecte marcat per l'estigma social i apareix relegat a les situacions informals. El castellà és el sociolecte no marcat i s'utilitza en contextos formals. La jerarquització de funcions caracteritza, doncs, aquesta situació diglòssica i suscita la possible oposició sociolingüística castellà/valencià.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AGHEYISI, R. i FISHMAN, J. A. 1970: «Language Attitude Studies», *Anthropological Linguistics*, 12, pàgs. 137-157.
- ARACIL, LI. V. 1966: «Un dilema valencià», *Identity Magazine* (Cambridge, Mass./València), 24, pàgs. 17-29.
- BERNARDÓ, D. i RIEU, B. 1977: «Diglòssia a Catalunya Nord», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 1, València, E. Climent, pàgs. 55-62.
- CALSAMIGLIA, H., i TUSON, E. 1980: «Us i alternança de llengües en grups de joves d'un barri de Barcelona: Sant Andreu de Palomar», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 3, València, E. Climent, pàgs. 11-82.
- CEDERGREN, H., i SANKOFF, D. 1974: «Variable rules: performance as a statistical reflection of competence», *Language*, 50, pàgs. 333-355.
- COOPER, R. L., i FISHMAN, J. A. 1974: «The Study of Language Attitudes», *International Journal of the Sociology of Language*, 3: Cooper, R. L. (ed.), *Language Attitudes*, pàgs. 5-19.
- FUSTER, J. 1962: *Nosaltres els valencians*, 2.ª ed., Barcelona, Edicions 62, 1964.
- 1981: *Ara o mai*, València, E. Climent.
- GIMENO, F. 1979: «Sociolingüística del multilingüisme», *Boletín de la Academia Puertorriqueña de la Lengua Española*, 7, 1, pàgs. 125-168.
- 1981a: «Sociolingüística del multilingüisme», *Actes del XVI^è Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques*, Ciutat de Mallorca, 7-12 d'abril de 1980 (en premsa).
- 1981b: «Dimensiones del multilingüisme», *Revista Española de Lingüística* 11, 2, pàgs. 341-373.
- LABOV, W. 1970: «The Study of Language in Its Social Context», in *Sociolinguistic Patterns*, Oxford: B. Blackwell, 1978, pàgs. 183-259.

- LAFONT, R. 1977: «Sobre el procés de patoisització», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 1, València, E. Climent, pàgs. 131-136.
- LÓPEZ MORALES, H. 1979: «Velarización de /RR/ en el español de Puerto Rico: Indices de actitud y creencias», in *Dialectología y sociolingüística. Temas puertorriqueños*, Madrid, Hispanova de Ediciones.
- MATEO, J. V. 1966: *Alacant a part*, Barcelona, Edicions d'Aportació Catalana.
- NINYOLES, R. LI. 1972: *Idioma y poder social*, Madrid, Tecnos.
- PÉREZ CASADO, R. et al. 1980: *País Valencià. Geografia i història*, València, E. Climent.
- PITARCH, V. 1972: *Defensa de l'idioma*, València, L'Estel.
- ROS, M. 1979: «Valores instrumentales e integrativos del valenciano y castellano», *Jornadas de bilingüismo*, Peníscola 1978, València, I.C.E., pàgs. 85-101.